

Tytti Taxell

**SOSIAALITYÖTÄ JA
SOSIAALITYÖNTEKIJÖITÄ KAUPUNKIEN
ULKOPUOLELLA**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tytti Taxell: "Sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijöitä kaupunkien ulkopuolella"
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön opinto-ohjelma
Tammikuu 2020

Tässä tutkielmassa tarkastelen sosiaalityön haasteita ja erityispiirteitä maaseudulla ja harvaanasutuilla seuduilla. Suomessa sosiaalipalvelujen ja näin ollen myös sosiaalityön järjestämisestä säädetään erilaisilla laeilla, ja kunnat ovat velvoitettuja järjestämään ne kunnan asukkaille. Kunta saa kuitenkin lain puitteissa itse päättää, miten ja missä palvelut järjestetään, joten palvelujen laadussa ja toteuttamistavoissa voi olla paljonkin eroja. Suomessa kuntien koko vaihtelee suuresti, ja pienemmät paikkakunnat kohtaavat järjestämisessä erilaisia haasteita kuin isot kaupungit.

Tutkielmassani käytin aineistona yhdeksää kansainvälistä artikkelia eri puolilta maailmaa. Tutkimukset käsittelivät erilaisia sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen haasteita syrjäseuduilla tai maaseudulla. Analyysissä käytin sisällönanalyysin menetelmää.

Tilanne vaikuttaa tutkielmani perusteella olevan muuallakin maailmassa samanlainen kuin Suomessa; syrjäseutujen sosiaalityö kohtaa erilaisia pulmia ja näitä pulmia on pyritty eri keinoin ratkomaan. Kuten Suomessa, myös kansainvälisesti harvaanasutuilla paikkakunnilla sosiaalipalvelujen järjestäminen ja niiden saavutettavuus ovat suuria haasteita. Toimivien sosiaalipalveluverkostojen puute näkyy kärjistyneinä ongelmina muun muassa mielenterveys- ja päihdeongelmien kanssa painivien perheiden kanssa, ja esimerkiksi lastensuojelupuolella varhaisen tuen ja tukiverkkojen puute näkyy kasvavina huostaanottomäärinä. Näihin asioihin on tutkielmassani löydetty vastaukseksi muun muassa tiivistettyä yhteistyötä eri organisaatioiden kesken, esimerkiksi Yhdysvalloissa oli kehitetty yhteistyötä seurakuntien ja koulujen kanssa sosiaalityön johdolla. Australiassa yhteistyöprojektia oli aloitettu talousneuvonnan organisaation kanssa. Siellä oli havaittu taloudellisten ongelmien linkittyvän monesti sosiaalisiin ongelmiin ja parhain ja tehokkain apu saavutettiin, kun tuettiin asiakkaita ja asiakasperheitä kokonaisvaltaisesti.

Tutkielmassani sosiaalityöntekijöiden työssään syrjäseuduilla kokemiin haasteisiin lukeutui muun muassa kollegiaalisen tuen puute, johon ratkaisuja on löydetty esimerkiksi etäyhteyden käytöstä muiden ammattilaisten konsultoisissa ja vertaistuen ja työnohjauksen löytämisessä. Myös Suomessa on jouduttu viime aikoina kiinnittämään huomiota tapoihin, jolla houkutella ammattilaisia töihin, ja kuten muualla maailmassa (tutkielmani mukaan mm. Havaijilla), myös Suomessa on ryhdytty kokeilemaan sosiaalityöntekijöiden kouluttamista myös pienemmillä paikkakunnilla paikallisesti, jotta työvoimaa saataisiin myös maakuntiin helpommin. Ammattitaitoisten sosiaalityöntekijöiden palkkaaminen syrjäseuduille on siis niin ikään kansainvälinen haaste, johon on pyritty eri keinoin löytämään vastauksia. Tutkielmastani käy ilmi, että haasteet ovat eri maissa melko samankaltaisia, mutta parhaiten niihin pystytään vastaamaan, kun huomioidaan kunkin maan ja paikkakunnan ominaispiirteet ja olemassa olevat yhteisöt ja palveluverkostot kokonaisuutena, ja etsitään vastauksia sitä kautta eri tahojen yhteistyön avulla. Tiivistelmän ensimmäinen kappale

Avainsanat: Sosiaalityö Sosiaalityöntekijä Maaseutu Syrjäseutu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	3
2 SOSIAALIPALVELUT SUOMESSA	4
2.1 Mitä sosiaalityö ja sosiaalipalvelut ovat	4
2.2 Sosiaalityö maaseudulla ja syrjäseudulla	5
3 TUTKIELMAN TOTEUTUS	8
3.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset	8
3.2 Tutkimusmenetelmä	8
3.3 Aineiston keruu ja kuvaus	9
3.4 Aineiston analyysi	14
4 TULOKSET	15
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	18
LÄHTEET	20

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastelen sosiaalityön haasteita ja erityispiirteitä maaseudulla ja harvaanasutuilla seuduilla. Olen kiinnostunut aiheesta, sillä asun itse pienessä maalaiskunnassa ja olen kohdannut haasteita sosiaalipalveluihin liittyen niin asiakkaan näkökulmasta kuin nyt sosiaalityön opintojeni myötä myös järjestävän tahon ja sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Pienillä paikkakunnilla ja maaseudulla elämiseen ja palveluiden järjestämiseen liittyy monia asioita, jotka eroavat isompien kaupunkien elämänmenosta.

Maaseudulla monesti sosiaaliset piirit ovat pienempiä mutta tiiviimpiä kuin kaupungeissa. Apua haetaan ennemmin sukulaisilta kuin viranomaisilta. Työllisyystilanne ja palveluiden keskittämisen ja lakkauttamisen luoma yhteiskunnan paine tuntuu työntävän ihmisiä kaupunkiin, mutta jo kotimaisen maa- ja metsätalouden ylläpitämiseksi tarvitsemme myös vireitä maalaiskuntia, joissa ihmisten on hyvä olla ja yrittää. Monet nauttivat rauhallisesta, edullisesta asumisesta, ja etätöiden yleistymisen mahdollistaa kauempana kaupungista ja työpaikoista asumisen. Pienten kuntien näkökulmasta palvelujen järjestäminen on kuitenkin haasteellista, jos asukkaita on laajalla alueella vähän. Palvelut eivät tavoita ihmistä etenkin vaikeissa tilanteissa, jos ne ovat tarjolla vain isoimmilla paikkakunnilla.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kansainvälisesti, miten sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen haasteita on käsitelty tutkimuksissa ja minkälaisia vastauksia haasteisiin on löydetty. Tutkielmaani valikoituneet artikkelit käsittelevät aihetta laajasti eri näkökulmista, mutta yhteistä niille on se, että ne tutkivat nimenomaan harvaan asuttujen seutujen tilannetta. Tarkastelen artikkeleita sisällönanalyysin keinoin, ja pohdinnassa vedän asiaa yhteen ottaen huomioon myös kotimaisen näkökulman; olisiko muualla keksitty keinoja, joista myös suomalaisen maaseudun sosiaalityö voisi ottaa mallia?

2 SOSIAALIPALVELUT SUOMESSA

2.1 Mitä sosiaalityö ja sosiaalipalvelut ovat

Sosiaalityön käsikirja kuvailee sosiaalityön olevan ”kansainvälisesti tunnustettu ammatti, jolla on tietyt ydinpiirteet riippumatta sen alkuperäisistä lähtökohdista”. Näillä lähtökohdilla tarkoitetaan sosiaalityön ympäristöä ja puitteita eli yhteiskunnan taloustilannetta, yhteiskunnan järjestelmää ja sosiaalipoliittista tilaa. Sosiaalityön juuret ovat Suomessa kirkollisessa auttamistyössä ja vapaaehtoisten sekä järjestöjen tekemässä hyväntekeväisyystyössä. Kehityksen myötä työstä on tullut ensin kuntien toteuttamaa vaivahoitoa ja 1900-luvun edetessä lakisääteistä sosiaalihuoltoa kaikkine palveluineen ja taloudellisine auttamisjärjestelmineen. (Kananoja ym. 2011.)

Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston Sosnetin edustajat ovat laatineet sosiaalityön määritelmän sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön käyttöön vuonna 2003. Määritelmän mukaan: ”Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän yliopistokoulutuksen saaneen ammattihenkilön toimintaa, joka perustuu tieteellisesti tutkittuun tietoon, ammatillis-tieteelliseen osaamiseen ja sosiaalityön eettisiin periaatteisiin. Sosiaalityöllä vahvistetaan hyvinvointia edistäviä olosuhteita, yhteisöjen toimivuutta sekä yksilöiden toimintakykyisyyttä.” Määritelmä kuvaa sosiaalityön olevan myös sosiaalisten ongelmien tilanearviointia ja ratkaisuprosesseihin perustuvaa muutostyötä, jolla tuetaan ihmisten selviytymistä. (Sosnet.fi.)

Sosiaalihuoltolaissa sosiaalipalveluilla tarkoitetaan ”kunnallisia sosiaalipalveluja ja niihin sisältyviä tukipalveluja”. Näillä ja muilla toimilla pyritään turvaamaan ja edistämään kunnan asukkaiden ja yhteisöjen toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta. (Sosiaalihuoltolaki 3§.) Sosiaalihuoltolaki määrittelee asiakkaan asemaa, etua ja oikeuksia, ja sen avulla pyritään takaamaan kaikille yhdenvertainen kohtelu ja pääsy palveluihin (1§, 4§).

Lähes kaikki sosiaali- ja terveystieteiden palvelut ovat kuntien tehtävänä. Kuntalain mukaan järjestämisvastuussa oleva kunta tai kuntayhtymä vastaa järjestettävien palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta sekä tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä (8§). Kuntien keskinäinen vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä noudattaa yleensä asumisperiaatetta, jonka mukaan kunta vastaa palveluiden tarjoamisesta asukkailleen eli niille, joilla on kunnassa kotipaikka. Kotipaikka määräytyy kotikuntalain mukaisesti. Asumisperiaatteesta on kuitenkin poikkeuksia: esimerkiksi tietyissä tilanteissa kunnan alueella oleskeleva ulkomaalainen rinnastetaan kunnan asukkaaseen, ja muussa kuin kotikunnassaan työskentelevä tai opiskeleva henkilö voi hakea sosiaalipalveluja oleskelukunnastaan, jos hänen kotikuntansa ei ole kotikuntalain mukaan muuttunut. Myös kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa kunnan on

huolehdittava laitoshuollon ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä muullekin kunnassa oleskelevalle henkilölle kuin kunnan asukkaalle. Kiireellisiä tapauksia voivat olla esimerkiksi kiireellisen laitoshuollon, lastensuojelun, terveydenhuollon tai toimeentulotuen tarve. (Tuori & Kotkas 2016, 54-67.)

Erilaisissa sosiaalisissa hätä- ja kriisitilanteissa tarvitaan sosiaalipäivystystä eli välttämättömien ja kiireellisten sosiaalipalvelujen ja muiden tukitoimien järjestämistä siten, että kriisin kohteeksi joutuneen henkilön tarvitsemaa välitöntä turvaa ja huolenpitoa voidaan tarjota ympäri vuorokauden. Esimerkiksi lastensuojelutilanteet, nuorten kriisitilanteet ja perheväkivaltatapaukset vaativat mahdollisten poliisin toimenpiteiden ohella välittömän turvan ja huolenpidon toimia. Onnettomuudet ja muut vaaratilanteet, kuten tulipalot, liikenneonnettomuudet, heitteillejätöt tai vaikkapa läheisen äkillinen kuolema, aiheuttavat sosiaalisen avun tarvetta vuorokauden ajasta ja tilanteeseen joutuneen henkilön kotipaikasta riippumatta. (Araneva 2016, 73.)

Onnistuneen sosiaalihuollon kulmakiviä on osaava, sitoutunut ja määrältään riittävä henkilökunta. Vuonna 2009 kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa työskenteli 114 000 sosiaalihuollon työntekijää. Sosiaalialan työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeita on selvitetty sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, Euroopan sosiaalirahaston ja Suomen Kuntaliiton rahoittamassa selvityksessä vuosina 2003-2006. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstövajetta on selvitetty Kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyöllä vuosina 2004, 2005, 2008 ja 2010. Selvityksen mukaan sosiaalityöntekijöiden ja erityissosiaalityöntekijöiden työvoimavaje oli vuonna 2010 6,5 prosenttia. Näiden vakanssien täyttämättömyyteen suurin syy oli se, ettei pätevää henkilöstöä ollut saatavilla. (Sosiaalityön käsikirja 2011, 329-334.)

2.2 Sosiaalityö maaseudulla ja syrjäseudulla

Maaseudun määrittely ei ole yksiselitteistä. Maaseudun käsitteen rajaamiseen voidaan käyttää monia erilaisia kriteerejä niin tilastoinnin, aluepolitiikan suunnittelun tai tutkimuksen teon viitekehyksessä. Tilastokeskuksen mukaan rajaamisen lähtökohtana voivat olla kuntarajat, postinumeroalueet, seutukuntien rajat tai muut vastaavat aluerajaukset. Muun muassa alueen väkiluku ja väestötiheys, elinkeinorakenne ja pendelöinti eli junalla matkustaminen kotipaikkakunnalta työpaikkakunnalle ovat käytettyjä määrittelykriteereitä. EU:n käytäntö sovellettuna Suomen oloihin on määrittää kaikki alle 30 000 asukkaan kunnat ja kaupungit avaran maaseudun käsitteen alle. (Tilastokeskus 2003)

Kuntien koon kasvaessa kuntarajoihin perustuva kaupunki-maaseutu-luokitus on muodostunut ongelmalliseksi, sillä saman kunnan alueella voi olla sekä maaseutumaisia ja kaupunkimaisia alueita. Paikkatietopohjaista alueluokitusta on kehitetty Suomen ympäristökeskuksen ja Oulun yliopiston Maantieteen laitoksen johdolla. Tavoitteena on ollut kehittää menetelmä ja muodostaa sellaiset kriteerit, joiden perusteella maaseudun kolmijako ja kuntarajoihin perustuva kaupunki-maaseutu-alueluokitus voidaan korvata. Tavoitteena on ollut, että eri alueluokat erottuvat politiikkariippumattomasti selkeinä kokonaisuuksina koko maata kuvaavan kartan mittakaavassa. (Suomen Ympäristökeskus 2013)

Suomen Ympäristökeskuksen ja Oulun yliopiston Maantieteen laitoksen 7-luokkainen kaupunki-maaseutu-luokitus havainnollistaa, kuinka erilaisia alueita maaseudun käsitteen alle voi kuulua. Luokituksessa on eroteltu omiksi alueikseen kaupungin kehysalue, maaseutualueet, maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu. Ensimmäinen, kaupungin kehysalue, sijaitsee kaupungin välittömässä läheisyydessä ja kuuluu niin sanotusti kaupungin ja maaseudun välivyöhykkeeseen. Näiden kehysalueiden ulkopuolella sijaitsevat maaseutualueet. Maaseudun paikalliskeskuksiin kuuluvat pikkukaupungit, taajamakeskukset ja isot kirkonkylät. Kaupunginläheinen maaseutu kuvataan alueeksi, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. Ydinmaaseutu on suhteellisen tiiviisti asuttua maaseutua joka sisältää intensiivistä maankäyttöä, ja harvaan asuttu maaseutu on nimensä mukaisesti jo syrjäseutua, jolla ei ole suurempia keskittymiä ja jonka pinta-alasta suurin osa on metsää. (Suomen Ympäristökeskus 2013)

Tässä tutkielmassa en ole rajannut maaseudun käsitettä tarkkarajaisesti, vaan tarkoitan maaseudulla yleisesti väkimäärältään pieniä, syrjäisiä ja harvaan asuttuja alueita, joille on ominaista pitkät välimatkat, pysyvän väestön väheneminen ja ikärakenteen heikkeneminen siten, että ikääntyvien osuus kasvaa työikäiseen väestöön verrattuna. Koska edellä kuvatusti Suomessa kunnat ovat velvoitettuja järjestämään yleiset sosiaalipalvelut ja järjestämään kiireellisissä tapauksissa sosiaalipalveluita myös muille kunnassa oleskeleville, kytkeytyy sosiaalipalveluiden taso kuitenkin herkästi kuntarajoihin riippumatta siitä, millaisia erilaisia alueita kunnan sisällä luokituksen mukaan on. Toisaalta palvelut ovat tosiasiallisesti helpommin niiden asukkaiden saatavilla, jotka asuvat kehysalueilla, paikalliskeskuksissa tai kaupungin läheisellä maaseudulla.

Yksi maaseudun sosiaalityön eniten tuntuista pulmista on henkilöstövaje, ja kotimaisessa sosiaalityön tutkimuksessakin nousevat esille ongelmat sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta. Lauri Ruotanen (2008) nostaa pro gradu -tutkielmassaan esiin yhtä suomalaisen sosiaalityön tämän hetken suurta ongelmaa; työntekijät vaihtuvat, pätevää ja pysyvää sosiaalityöntekijää on vaikeaa löytää.

Ruotasen mukaan kierre näyttää ruokkivan itseään; työntekijöiden vaihtuvuus synnyttää epävarmoja työoloja ja työpainetta, joka taas lisää työntekijöiden halua vaihtaa työpaikkaa. Lindqvist esittää artikkelissaan (2009), että maaseudun sosiaalityön vahvuuksia ovat monesti laaja-alaisuus ja joustavuus, sillä työntekijöiden pienen määrän vuoksi yksi työntekijä hallitsee useamman osa-alueen. Yhteistyöverkostoja hyödynnetään laajemmin ja ne ovat tutumpia pienessä kunnassa. Yhteistyön organisoiminen ja perussosiaalityön resurssit ovat kuitenkin avainasemassa palvelujen luomisessa ja kehittämisessä, eli työhön tarvitaan riittävästi sitoutuneita työntekijöitä. (Lindqvist 2009)

Suomessa lain mukaan sosiaalityöntekijän sijaisena saa toimia enintään vuoden ajan henkilö, joka on suorittanut sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Monesti pienten paikkakuntien on pakko palkata näitä ”epäpäteviä” sijaisia, jotka sitten palaavat opintojensa pariin sijaisuuden jälkeen tai vaihtavat työpaikkaa. Tämä lisää sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta.

Kunnat ovat tarttuneet ongelmaan ja pienillä paikkakunnilla on pyritty nostamaan palkkoja sosiaalityöntekijöiden houkuttelemiseksi. Tästä on seurannut, että isojen kaupunkien on täytynyt seurata perässä. Talentia julkaisi Sosiaalityön työpaikkojen houkuttelevuus -selvityksen 23.11.2017 jossa todettiin, että 50 prosenttia kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä olisi valmis vaihtamaan työpaikkaa yli 3500 euron kuukausipalkalla. Tuolloin mediaanipalkka oli kuntasektorilla noin 3002 euroa. (Talentia 2017.) Uutiset viime aikojen palkkakehityksestä kertovat, että kunnat ovat vihdoin ottaneet asiasta onkeensa. Muitakin keinoja on otettu käyttöön pysyvien ja pätevien työntekijöiden varmistamiseksi; esimerkiksi Perusturvakuntayhtymä Karviainen on perustanut vuonna 2016 sosiaalityön oppimisklinikan, jonka sosiaalityön perus-, aine- ja syventäviä opintoja suorittavia opiskelijoita tuetaan eri tavoin, opiskelivat he sitten avoimessa yliopistossa tai yliopistoissa tutkinto-opiskelijana. Pari vuotta myöhemmin oppimisklinikan tuella oli valmistunut jo yhdeksän maisteria ja monet olivat siirtymässä perusopinnoista aineopintoihin. Valmistuneista maistereista suuri osa on jäänyt tai palannut Karviaisen palvelukseen. Perusturvakuntayhtymä oli myös hakenut rahoitusta saadakseen toteutettua maisterikoulutuksen alueella, jotta koulutuksella saataisiin vastattua sosiaalityöntekijätarpeeseen paikallisesti. (Hynynen & Lehtonen 2018.)

Hämeenaho (2012) on tarkastellut tutkimuksessaan harvaan asutun maaseudun palveluja päivähoidon näkökulmasta. Haasteita löytyy; pitkät välimatkat ja harva palveluverkko on etenkin maatalousyrittäjien näkökulmasta suuria arjessa ratkottavia asioita, kun vanhempien tulisi päästä töihin, mutta esimerkiksi päivähoitomatkat ovat todella pitkiä ja kuljetukset vievät ison osan päivästä. Ongelma on yhtäläinen, mitä tulee muihin sosiaalipalveluihin. Olisi tarpeen kartoittaa

alue- ja kuntakohtaisesti, minkälaisia palveluja ihmiset todellisuudessa tarvitsisivat ja näin ratkoa tavoitettavuuden pulmia. (Hämeenaho 2012, 42-43.)

Päivi Kivelä on tehnyt laadullisen tapaustutkimuksen ”Syrjässä syrjäytyneet” (2014), jossa hän käsittelee maaseudulla syrjäytymisvaarassa elävien ihmisten arkea ja tarkastelee kuntien, seurakuntien ja järjestöjen välistä paikallista verkostoyhteistyötä. Tutkimuksen tulokset ovat synkkiä, mutta valonpilkahduksena ne osoittavat, että sektoreiden välinen yhteistyö paikkaa kunnallisen palvelujärjestelmän aukkoja ja turvaa hyvinvointia, kun palvelut etäännyvät. Kuitenkin saatavuuden ja saavutettavuuden haasteet korostuvat maaseudulla, eivätkä yhteisöjen ja seurakuntien ammattitaito riitä haastavien asiakasryhmien auttamiseen. Kiristyvien institutionaalisten reunaehtojen myötä kuntien työntekijät joutuvat kyseenalaistamaan ammattietiikkansa. Palveluita voi olla tarjolla ja valinnanvapauttakin, mutta se vaatii jo asiakkaalta jotain; kykyä maksaa, kykyä liikkua paikasta toiseen ja ylipäätään systeemin ymmärtämistä. Päihde-, mielenterveys tai talousongelmista kärsivää asiakasta eivät keskitetyt palvelut aina tavoita, jos niitä ylipäätään on tarjolla. (Kivelä 2014.)

3 TUTKIELMAN TOTEUTUS

3.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastelen maaseudun ja syrjäseutujen sosiaalityön tekemistä ja palveluja.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitä haasteita syrjäseutujen sosiaalityö kohtaa?
2. Miten syrjäseutujen sosiaalityön kohtaamia ongelmia on pyritty ratkomaan?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutan tutkielmani laadullisena kirjallisuuskatsauksena käyttäen integroivan kirjallisuuskatsauksen menetelmää. Kirjallisuuskatsauksen avulla tarkastellaan aiheesta jo tehtyä tutkimusta ja kirjallisuutta. Sen avulla pyritään tunnistamaan, arvioimaan ja tiivistämään valmiina olevaa tutkimusaineistoa ja tavoitteena voi olla myös joko kehittää olemassa olevaa teoriaa, rakentaa uutta tai tunnistaa ongelmia. Kirjallisuuskatsauksen voi toteuttaa erilaisin kirjallisuuskatsauksen menetelmin, joko kuvailevana tai systemaattisena kirjallisuuskatsauksena tai meta-analyysinä. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta on kahta tyyppiä, narratiivinen tai integroiva katsaus, joista jälkimmäistä olen käyttänyt tässä tutkielmassa. (Salminen 2011, 3-6.) Integroiva

kirjallisuuskatsaus voi käsitellä joko teoreettista tai empiiristä tutkimuskirjallisuutta. Näiden yhtäaikainen tarkastelu mahdollistaa tutkittavan aiheen kokonaisvaltaisen ymmärtämisen. (Whittemore & Knafl 2005, 547.)

Kallio (2006) käyttää kirjallisuuskatsauksesta käsitettä *review* -tutkimus, joka on käänös englanninkielisestä käsitteestä ”*literature review*”. Hän tulkitsee eroa meta-analyysin ja *review*-tutkimuksen välillä siten, että meta-analyysi viittaa yleensä numeerisessa muodossa olevan empiirisen datan käsittelyyn, kun taas *review* -tutkimuksessa käsitellään ei-numeerisessa muodossa olevaa aineistoa kuten teorioita, havaintoja, tulkintoja ja johtopäätöksiä. Kuten edellä, näitä tyyppisiä yhdistää kuitenkin jo edellä kuvailtu perusidea yleiskatsaus ja tiivistelmä käsiteltävään aineistoon. Lisäksi *review*-tutkimuksen ja kirjallisuuskatsauksen ylipäättään on oltava toistettavissa. (Kallio 2006; Salminen 2011.)

3.3 Aineiston keruu ja kuvaus

Tutkielman aineistona käytän verkossa julkaistuja, maksuttomasti saatavilla olevia artikkeleita kansainvälisestä tutkimuksesta. Aloitin hakujen tekemisen helmikuussa 2019, ja hahmottelin hakuja alkuun sanoilla *rural* + ”*social work*” ja *remote* + ”*social work*”. Näillä tuloksia tuli kuitenkin liikaa, joten selattuani aineistoja jonkin verran tarkensin hakua ja lopulliset haut tein hakusanoilla (*Rural AND "social work" AND challenges*). Tein vielä kaksi täydentävää hakua hakusanoilla (*Kaikki osumat: rural "rural community" AND Kaikki osumat:"social service" "social work" AND Kaikki osumat:"identity" "role"*) sekä (*Kaikki osumat:"rural" "remote" AND "social service" "social work" AND Kaikki osumat:"availability" "accessibility"*).

Lopullisen aineiston valintaan käyttämäni kriteerit olen koonnut alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1.).

Taulukko 1. Aineiston valintakriteerit	
Sisäänottokriteerit	Hylkäyskriteerit
+ Vastaa asetettuun tutkimuskysymykseen	- Ei vastaa asetettuun tutkimuskysymykseen
+ Vertaisarvioitu tutkimusartikkeli	- Ei vertaisarvioitu tutkimusartikkeli
+ Julkaistu 2009–2019	- Julkaistu ennen vuotta 2010
+ englanninkielinen	- Muu kuin englanninkielinen
+ Koko teksti saatavilla ilmaiseksi	- Maksullinen artikkeli

Valitessani sopivaa aineistoa, kävin läpi pääosin artikkeleita, joiden otsikossa jo mainittiin ”*rural*” tai ”*remote*” (suomeksi maaseutu tai harvaan asuttu seutu / syrjäseutu). En halunnut kuitenkaan

käyttää tätä haun rajauksena, sillä halusin etsiä aineistoa laajemmasta otoksesta löytääkseni riittävästi tutkimuskysymykseeni vastauksia. Valitsin tutkimuksia aineistoon ympäri maailmaa, sillä halusin tutkielmani suppeudesta huolimatta mahdollisimman laajan näkökulman. Olin yllättynyt, kuinka vähän tutkimuskysymykseeni vastaavia artikkeleita tietokannoista loppujen lopuksi löytyi, joten artikkeleiden aiheet olivat vaihtelevampia kuin odotin. Aineistostani kaksi tutkimusta on Yhdysvalloista, kolme Kanadasta, kaksi Australiasta, yksi Irlannista ja yksi Havaijilta.

Tutkimuskysymyksiin tarkempia tuloksia artikkeleista etsiessäni havaitsin, että osa artikkeleistani sopii paremmin teoriaosioon, joten täydensin aineistoani vielä myöhemmin, mutta käytin edelleen samoja hakusanoja. Lisäksi yksi artikkeli ei perustunutkaan tutkimukseen, joten siirsin sen teoriaosioon ja näin lopulliseen aineistoon valikoitui yhdeksän artikkelia, jotka olen koonnut taulukkoon 2 (Taulukko 2.).

Taulukko 2. Aineisto

1.	
Tutkimuksen tekijä, nimi ja julkaisutiedot	Belanger, K., & Stone, W. (2008). The social service divide: Service availability and accessibility in rural versus urban counties and impact on child welfare outcomes. <i>Child Welfare</i>, 87(4), 101-24.
Taustaa ja tarkoitus	Yhdysvallat. Empiirinen tutkimus, jossa selvitetään sosiaalipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta syrjäseutujen lasten ja perheiden kannalta ja analysoidaan eroja kaupunkien sosiaalipalveluihin verrattuna. Lisäksi tarkoituksena paikantaa palveluiden vaikutuksia ja kehittää maaseudun haasteiden tutkimusta.
Aineisto ja menetelmä	Haastatteluaineisto (strukturoitu lomake), johon vastanneet nimettömän osavaltion 75 lasten sosiaalipalvelujen työntekijää. 76% haastatelluista työskentelee maaseudulla, 24% kaupungissa. Lisäksi tutkimuksessa vertailtiin sijaishuollon tilastoja koskien perheiden jälleenyhdistämistä sijaishuollon jälkeen ja uudelleensijoituksia sekä sellaisten sijaishuollossa olevien lasten määrää, jotka ovat olleet maksimissaan kahdessa sijaiskodissa sijoituksen aikana.
Keskeisiä tuloksia	Maaseudulla palvelut ovat huonommin saatavilla kuin kaupungeissa ja niiden tavoitettavuus on myös huonompi maaseudulla, eriarvoisuus ja epäoikeudenmukaisuus. Tutkimuksessa havaittiin myös suhde lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden ja palvelujen saatavuuden välillä -> erilaisia ratkaisuja maaseudun sosiaalipalvelujen turvaamiseksi?
2.	
Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Lewis, M. (2013). Rural Social Service Disparities and Creative Social Work Solutions for Rural Families Across the Life Span. <i>Journal of Family Social Work</i>, 16(1), pp. 101-115.
Taustaa ja tarkoitus	Yhdysvallat. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää eri toimijoiden välisen yhteistyön mahdollisuuksia ratkaisuna syrjäseutujen sosiaalipalveluiden järjestämisen ongelmiin

Aineisto ja menetelmä	Tapaustutkimus. Tutkimuksessa tarkastellaan kahta menestyksestä ratkaisumallia Santa Rosan piirikunnassa.
Keskeisiä tuloksia	Yhteistyö kirkkojen ja julkisten koulujen kanssa (joilla on vahva asema maaseudun/syrjäseutujen yhteisöissä) antaa mahdollisuudet koko elämänaikaisen sosiaalipalvelun järjestämiseksi ja tulee luontevaksi. Sosiaalityöntekijä voisi olla esim. ”toiminnanjohtaja”, joka organisoisi eri tahot toimimaan yhdessä.
3.	
Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Doxey, G., & McNamara, P. (2015). A new role for social work in remote Australia: Addressing psycho-social needs of farming families identified through financial counselling. <i>International Social Work</i>, 58(1), 32–42.
Taustaa ja tarkoitus	Australia. Syrjäisiä maatiloja viljelevät perheet jäävät sosiaalisten palvelujen ulkopuolelle. Haasteet näkyvät maaseudun talousneuvojille (tästä Australiassa ohjelma, joka tarjoaa talousneuvontaa syrjäseutujen farmareille ja muille yrittäjille). Talousneuvojilla ei kuitenkaan ole osaamista kohdata tai ratkoa psykososiaalisia ongelmia. Tutkimuksella selvitetään, millaisia tarpeita syrjäisten seutujen asukkailla on ja miten niihin voitaisiin vastata.
Aineisto ja menetelmä	Laadullinen tutkimus, jossa haastateltiin viittä talousneuvojaa (puolistrukturoitu haastattelu, jossa rohkaistiin kertomaan omia ajatuksia).
Keskeisiä tuloksia	Talousneuvojat näkivät, että taloudelliset ongelmat ovat sidoksissa psykososiaalisiin ongelmiin, ja on mahdotonta ratkaista vain yhtä osa-aluetta ja laajemmalle tuelle olisi tarve, jotta perheiden ongelmat saataisiin ratkottua. Tutkimuksen pohjalta on aloitettu pilotti, jossa sosiaalityöntekijä selvittää yhteistyössä talousneuvontaohjelman kanssa psykososiaalisia tarpeita syrjäseuduilla.
4.	
Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Nickson, A. (2016). Supporting Isolated Workers in their Work with Families in Rural and Remote Australia: Exploring Peer Group Supervision. <i>Children Australia</i>, 41(4), pp. 265-274.
Taustaa ja tarkoitus	Australia. Syrjäseutujen sosiaalityöntekijöillä on erityishaasteita, kuten kaksoisrooli, rajojen vetäminen, työntekijöiden vaihtuvuus ja ammatillisen ohjauksen puute. Tutkimuksessa tutkitaan ohjaavan vertaistukiryhmän vaikutuksia maaseudun sosiaalityöntekijöiden haasteisiin.
Aineisto ja menetelmä	Action research (?). Sosiaalityöntekijät kokoontuivat vertaistukiryhmiin kerran kuukaudessa 12 kk ajan (online) ja arvioivat kokemustaan (<i>tarkennan tätä..</i>)
Keskeisiä tuloksia	Syrjäseutujen sosiaalityöntekijät kaipaavat ohjausta ja (vertais)tukea työssään, jota vertaistukiryhmä (”peer supervision group”) voisi tarjota. Se voisi vastata osaan ongelmista, joita yksin työskentelevä sosiaalityöntekijä kohtaa
5.	
Tutkimuksen tekijä, nimi ja julkaisutiedot	Brownlee, K., Halverson, G., & Chassie, A. (2015). Multiple Relationships : Maintaining Professional Identity in Rural Social Work Practice. <i>Journal Of Comparative Social Work</i>, 7(1).
Taustaa ja tarkoitus	Kanada. Harvaanasutuilla seuduilla sosiaalityöntekijä on myös yhteisön jäsen, ja häneen saattaa kohdistua sen tähden erilaisia odotuksia. Tutkimuksessa selvitetään pienen yhteisön sosiaalityöntekijän ammatillisen identiteetin rakentumista ja haasteita.
Aineisto ja menetelmä	Laadullinen haastattelututkimus, avoimet kysymykset. Vastaajina 44 työntekijää, jotka työskentelivät eri sosiaalityön yksiköissä syrjäseudulla tai maaseudulla kolmessa eri piirikunnassa (?).

Keskeisiä tuloksia	Yhteisön jäsenenä syrjäseutujen sosiaalityöntekijöille rakentuu monesti kaksoisrooli (yhteisön jäsen/ammattilainen), ja he oppivat sujuvasti vaihtamaan roolista toiseen. Toisaalta he joutuvat käsittelemään eettisiä ongelmia, jotka syntyvät, kun asiakkaana onkin joku läheinen ihminen tai kollega ja roolit joutuvat törmäyskurssille, rajojen vetäminen on vaikeaa.
6.	
Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Brownlee K, Graham JR, Doucette E, Hotson N, & Halverson G. (2010). Have communication technologies influenced rural social work practice? <i>British Journal of Social Work</i>, 40(2), 622–637.
Taustaa ja tarkoitus	Kanada. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten viestintäteknologian kehitys on vaikuttanut sosiaalityön tapoihin ja käytäntöihin Kanadan harvaan asutuilla seuduilla.
Aineisto ja menetelmä	Syväluotaava haastattelututkimus. Haastateltavina 37 sosiaalityöntekijää, eri sosiaalityön aloilta.
Keskeisiä tuloksia	Internet tietysti helpotti työtä (asiakasjärjestelmät, tiedon hankinta kun ainoana työntekijänä joutuu yksin ratkaisemaan monenlaiset ongelmat, vähentää tunnetta ammatillisesta eristyksestä; yhteydenpito kollegoihin ja konsultaatio, asiakkaiden taustojen tarkistaminen) Käytössä myös kaksi erilaista palvelua ”Telehealth” ja ”Telepsychiatry” joiden kautta pystyy konsultoimaan lääkäriä tai psykiatria helposti, näistä käyttäjät hyötyivät paljon. Haasteita kuitenkin teknologian käytössä, taidot ja yhteydet?
7.	
Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Halverson, G. (2010). Managing ethical considerations around dual relationships in small rural and remote Canadian communities. <i>International Social Work</i>, 53(2), pp. 247-260.
Taustaa ja tarkoitus	Kanada. Sosiaalityön eettiset ohjenuorat kehottavat välttämään kaksoisroolia sosiaalityössä. Syrjäseutujen sosiaalityöntekijät joutuvat kuitenkin kohtaamaan kaksoisroolin haasteet.
Aineisto ja menetelmä	Haastattelututkimus, vastaajat 10 sosiaalityöntekijää
Keskeisiä tuloksia	Kaksoissuhdetta ei pysty välttämään, kun yhteisö on pieni ja resurssit rajalliset. Työntekijät tuntevat ne ”normina” pienessä yhteisössä
8.	
Tutkimuksen tekijä, nimi ja julkaisutiedot	Heenan, D. (2011). How Local Interventions Can Build Capacity to Address Social Isolation in Dispersed Rural Communities: A Case Study from Northern Ireland. <i>Ageing International</i>, 36(4), pp. 475-491.
Taustaa ja tarkoitus	Irlanti. Tutkimuksessa haluttiin selvittää elämänlaatua ja ikääntymistä Pohjois-Irlannin maaseutualueilla.
Aineisto ja menetelmä	Haastattelututkimus. 35 vastaajaa, yli 65-vuotiaita ja 16 vastaajaa, jotka työskentelevät ikäihmisten kanssa maaseutualueilla.
Keskeisiä tuloksia	Harvaanasuttujen seutujen yhteisöt voivat olla yhtenäisiä ja tarjota sosiaalista tukea, mutta osa vanhemmista ihmisistä kärsii maaseudulla yksinäisyydestä ja palvelujen puutteesta. Syitä ja vaikutuksia yksinäisyyteen on huonosti ymmärretty ja dokumentoitu samoin kuin ikääntymistä maaseudun yhteisöissä ylipäättään. Yhteisön tuki ja osallisuus yhteisöön olisi tärkeää etenkin vanhetessa; tähän voisi antaa tukea myös viranomaistaholta ja kolmannelta sektorilta. Vanhemmat jäsenet voivat olla voimavara myös yhteisölle; olisi tärkeää ymmärtää paremmin maaseudun yhteisöjen

	kulttuuria ja tapoja toimia.
9.	
Tutkimuksen tekijät, nimi ja julkaisutiedot	Stotzer, R. L. (2012). Serving Rural Communities with Distance Education Degree Programs. <i>Journal of Technology in Human Services</i>, 30(2), pp. 109-117.
Taustaa ja tarkoitus	Havaiji. Sosiaalityöntekijöiden saatavuus syrjäisillä alueilla on huono. Ongelmaa on yritetty ratkoa tarjoamalla koulutusta etäopiskeluna alueille, jotta opiskelijat voisivat opiskella ja työllistyä omissa yhteisöissään.
Aineisto ja menetelmä	Tutkimus perustuu kolmeen dataan: opintotoimiston rekisteriin, alumnitutkimuskyselyyn heidän tämän hetkisestä tilanteestaan heidän yhteisöissään (työllisyys, missä, minkä parissa) ja Havaijin rekisteriin lisenseistä; kellä lisenssit ja kuka rekisteröitynyt)
Keskeisiä tuloksia	Teknologiaan perustuva koulutusohjelma on ollut menestyksekkäs, hyvin pieni % pudonneita opiskelijoita (jopa alhaisempi kuin kampusohjelmalla). Koulutusohjelmassa koulutetut ovat pitkälti jääneet paikkakunnille, joissa ovat asuneet opiskelunsa ajan, ja olleet näin työvoimana käytettävissä näillä syrjäisillä seuduilla (saarilla). He ovat myös työllistyneet hyvin sosiaalityön aloille, omalle tai lähisaarelle.

Halusin tarkastella tutkielmassa erityisesti sosiaalityön näkökulmaa, mutta sosiaalityön käsite on moniulotteinen ja monimerkityksinen (Sosiaalityön käsikirja 2011), joten tutkielmassa käytän käsitettä sosiaalityö ("social work") kuvaamaan sosiaalityön kenttää sen laajassa merkityksessä. Tutkielmassa tarkastelemani artikkelit ovat eri maista ympäri maailmaa. Näissä maissa sosiaalipalvelujen järjestämisen tavat eroavat toisistaan suurestikin. Sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen ydin on kuitenkin sama, ja toisaalta määrittelyistä huolimatta syrjäseudun sosiaalityöntekijällä voi olla hyvin paljon erilaisia tehtäviä, jotka eivät kaikki välttämättä edes ole varsinaista sosiaalityötä. Tässä tutkielmassa tarkastelen eri maissa toimivien syrjäseutujen sosiaalityöntekijöiden kohtaamia haasteita puuttumatta sen enempää niiden taustalla oleviin sosiaalipoliittisiin rakenteisiin tai sosiaalipalvelujen laajuuteen, vaikka tiedostan erojen olemassa olon. Aineistossani käytetään sosiaalityön ("social work") lisäksi myös käsitteitä "social service" ja "social practice", jotka olen suomentanut vapaasti sosiaalipalveluiksi. Aineiston käsittelyssä tarkoitan näillä käsitteillä pääosin sosiaalityön ja sosiaalihuollon palveluita, en niinkään esimerkiksi päivähoitoa.

Tarkastellessani tutkielmassa käyttämäni aineistoa, vastaan tulivat jatkuvasti myös käsitteet saatavuus ("availability") ja saavutettavuus ("accessibility"). Saatavuus tarkoittaa sosiaalityön kontekstissa sitä, onko palvelua ylipäätään olemassa ja tarjolla – saavutettavuus viittaa siihen, onko palvelua tarvitsevalla oikeasti pääsyä palvelun piiriin, onko matka ehkä liian pitkä, asiantuntijan ajat

varattuja pitkälle tulevaisuuteen jne. Käsitteiden ero on mielestäni aineiston tarkastelussa tärkeä seikka, joten halusin nostaa sen esille.

Aineistossani käytetään vaihtelevasti englanninkielisiä termejä muun muassa ”rural” ja ”remote” kuvaamaan ei-kaupunkimaisia alueita, joilla sosiaalityötä tehdään. Olen suomentanut ne tässä tutkielmassa hieman artikkelista ja muusta kuvauksesta riippuen joko maaseudeksi, harvaan asutuksi seudeksi tai syrjäseudeksi.

3.4 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysin tavoite on selkeyttää aineistoa ja tuottaa uutta tietoa valitusta aiheesta. Analyysi auttaa luomaan selkeää kuvaa pirstaloituneesta aineistosta ja sen avulla pyritään luomaan selkeä, tiivistetty kokonaisuus, jotta tutkija pystyy luomaan selkeän kuvan aiheesta. (Eskola & Suoranta 1998.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jota voi käyttää paitsi yksittäisenä metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Karkeasti analyysimuodot voidaan jakaa kahteen ryhmään. Sisällönanalyysi, kuten myös temaattinen analyysi, kuuluu sellaisten analyysimuotojen ryhmään, jota ei varsinaisesti ohjaa mikään varsinainen teoria tai epistemologia. Jaottelun toiseen ryhmään kuuluvia analyysimuotoja ohjaa sen jokin epistemologinen tai teoreettinen asemointi. Sisällönanalyysi mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti, ja dokumentit voivat olla melkein mitä vain, joten sisällönanalyysi metodina sopii hyvin strukturoimattomankin aineiston analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Teemoittelu on Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan yksi tapa, jolla aineistoa voi lähteä käsittelemään, vaikka temaattista analyysia voidaan pitää myös omana analyysimetodina. Aineistosta voidaan poimia teemoja, jotka käsittelevät tutkimusongelmaan liittyviä aiheita, ja näin saada esiin aineiston sisältämät keskeiset aiheet ja käsitellä niitä kokoelmana kysymyksiä.

Eskola ja Suoranta (1998) nostavat esiin, että usein laadullisen tutkimuksen käytännössä monet eri analyysitavat yhdistyvät, eikä tutkija usein pystykään soveltamaan vain yhtä analyysitapaa. Itse

käytin tässä tutkielmassa sisällönanalyysin menetelmää ja sen apuna teemoittelua, sillä aineistoni oli hajanainen, yhdistävänä tekijänä vain harvaan asutulla seudulla tai maaseudulla tehty tutkimus.

4 TULOKSET

Minkälaisia erityishaasteita syrjäseutujen sosiaalityö kohtaa?

Saatavuus & tavoitettavuus

Aineistoistani nousi saatavuuteen ja tavoitettavuuteen liittyviä haasteita (1, 2 ja 8). Sosiaalipalvelut eivät Belangerin ja Stonen (2008) mukaan olleet tasavertaisesti saavutettavissa maaseudulla verrattuna kaupunkiin; lisäksi huonommat palvelut ja niiden huonompi tavoitettavuus näkyvät maaseudulla. Välimatkat palveluihin ovat merkittävästi suurempi ongelma maaseudulla kuin kaupungeissa, toisaalta taas palvelumaksut olivat suurempi haaste kaupunkien asukkaille verrattuna maaseudun väestöön. Tutkimuksessa myös todetaan, että jos ihmiset eivät saa apua perheväkivaltatilanteissa, mielenterveys- tai päihdeongelmissa, sillä on suora yhteys perheen lasten hyvinvointiin. Tätä tarkasteltiin vertailemalla sijaishuollon uudelleen-sijoitusprosentteja ja pääsyä palveluiden pariin. Uudelleen sijoitettujen määrä oli vahvasti riippuvainen pääsystä intensiivisiin perheen tukipalveluihin ja nuorten koulunjälkeisten ohjelmien saatavuuteen. Tutkimus ei ole otokseltaan kovin laaja, ja tutkijoiden mielestä tätä asiaa pitäisi tutkia lisää ja laajemmilta alueilta. Tutkimuksessa kuitenkin todetaan, että Yhdysvalloissa ihmiset maaseudulla ja kaupungeissa ovat eri asemassa palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden suhteen, eikä oikeudenmukaisuus näin ollen kaikilta osin toteudu.

Lewis (2013) käsittelee artikkelissa ”Rural Social Service Disparities and Creative Social Work Solutions for Rural Families Across the Life Span” myös saatavuuden ja saavutettavuuden haasteita harvaan asutuilla seuduilla. Tämä tutkimus peräänkuuluttaa uusia, luovia ratkaisuja yhteisöjen johdolta koko elämänkaaren kattavien sosiaalipalveluihin liittyvien ratkaisujen löytämiseksi. Tutkimuksessa tarkastellaan Santa Rosan piirikuntaan sijoittuvan tapaustutkimuksen avulla ratkaisuja maaseudun kodittomuuteen, joka poikkeaa ilmiönä kodittomuudesta kaupungeissa. Santa Rosan piirikunnassa ei ennen uudenlaista mallia ollut kodittomille väliaikais- /hätämajoitusta, ei julkista liikennettä eikä resursseja selvittää kodittomien perheiden tai yksilöiden tarpeita.

Maaseudun ongelmaksi aineistossa nähdään myös (Heenan 2011) se, että sosiaalipolitiikka keskittyy usein kaupunkien ja suurten keskittymien ongelmiin ja tarpeisiin, eikä maaseudun väestön

tarpeiden ja palveluiden erityispiirteitä huomioida palveluita suunniteltaessa. Heenan (emt.) nostaa maaseudun yksinäisyyden ongelmaa esiin tutkiessaan vanhenevaa väestöä, kun ihmisten tapaaminen ja palveluiden pariin pääseminen on eläkkeelle jäämisen jälkeen haastavaa, kun kotoa lähteminen on henkisesti ja fyysisesti vaikeampaa. Aineiston mukaan mielenterveyden ongelmat ovat etenkin maaseudulla asioita, joita helposti peitellään ja niihin liittyy häpeää, eikä niistä haluta puhua edes ammattilaisille. Ihmisten on myös vaikea ottaa tietoa vastaan esimerkiksi omasta terveydentilastaan.

Sosiaalityöntekijöiden haasteet

Sosiaalityöntekijöiden työhön liittyviä haasteita nousi esiin aineistoni artikkeleista 3, 4 ja 5. Brownlee ym. (2015) nostivat esiin erityisesti maaseudun ja harvaan asutun seudun ongelmaksi sosiaalityöntekijän paikkojen täyttämisen. Työpaikan syrjäinen sijainti ja kollegoiden puute eivät houkuttele työntekijöitä. Syrjäseutujen ja pienten paikkakuntien sosiaalityöntekijöiden ammatillinen rooli voi olla monimutkainen, sillä he ovat usein myös yhteisön jäseniä, ehkä jo kasvaneet samassa yhteisössä jossa työskentelevät. Rajanveto on hankalaa, kun asiakkaat ovat tuttuja omasta yksityiselämästä. Eettisiin kysymyksiin voi olla vaikea löytää vastauksia, eikä valmiita ohjeistuksia ole.

Brownleen ym. (2015) ja Nicksonin (2016) mukaan maaseudulla työskentelevät sosiaalityöntekijät kokevat työnsä ongelmiksi myös ammatillisen eristäytymisen, toisten ammattilaisten tuen sekä ammatillisen ohjauksen puutteen sekä kollegoiden vertaistuen puuttumisen, kun ei ole välttämättä työtoveria jonka kanssa reflektoida asiakastilanteita ja -tapauksia.

Miten syrjäseutujen sosiaalityön kohtaamia ongelmia on pyritty ratkomaan?

Olemassa olevien resurssien hyödyntäminen osana yhteisön toimintaa tukevaa työtä

Lewisin (2013), Doxeyn ja McNamara. (2015) sekä Heenanin (2011) tutkimuksissa esitellään tapoja, joilla yhteisön jäsenten hyvinvointia on saatu parannettua tai voitaisiin parantaa hyödyntämällä olemassa olevia resursseja.

Yhdysvalloissa Santa Rosan piirikunnassa on huomattu, että kirkkoilla on käyttämättömiä resursseja ja jäsenistä kilpailevia kirkkoja on piirikunnassa paljon. Interfaith Hospitality Networks -ohjelma (lyh. ”IHN”) auttaa kodittomia perheitä hyödyntämään kirkon tarjoamia mahdollisuuksia ja pyrkii lisäksi muun muassa parantamaan yhteistyötä kirkkojen välillä tarjotakseen edullista hätämajoitusta kodittomille perheille. IHN-mallin avulla tuodaan yhteen uskonnollinen yhteisö, alueen resurssit ja

koulut, jotta pystyttäisiin mahdollisimman tehokkaasti vastaamaan kodittomien perheiden tarpeisiin. Tapaustutkimuksessa esitetään, että viisi avainasiaa IHN-mallissa ovat isännöivät kirkot, päiväkeskukset, vapaaehtoiset, yhteisön resurssit ja liikenne. Sosiaalityöntekijät ovat merkittävässä roolissa pyörittämässä päiväkeskuksia, koordinoimassa vapaaehtoisia, kartoittamassa tarpeita ja järjestämässä palveluita kodittomille perheille. Mallin menestyminen on ollut riippuvaista erityiskoulutetusta sosiaalityöntekijästä, joka valittiin tehtävään johtamistaitojensa ja yhteisön resurssien tuntemuksensa vuoksi. IHN-mallin mukaisesti yhteisön jäsenten tarpeisiin vastaamiseen valjastetaan myös julkiset koulut, jotka isännöivät koulupäivän päättymisen jälkeen ja ennen koulupäivää erilaisia aktiviteetteja ja tarjoavat esimerkiksi ilmaista ruokaa. Koululla tarjotaan myös vähävaraisille erilaisia palveluita, esimerkiksi hammashuoltoa. (Lewis 2013.)

Heenan (2011) esittelee vanhemmille ihmisille suunnatun ”Sydämeltään nuori” -ryhmän (”Young at Heart Group”) vastauksena vanhenevan väestön sosiaalisiin pulmiin maaseudulla. Ryhmä järjestää erilaisia tapaamisia, joissa muiden ihmisten kohtaamisen lisäksi saa muun muassa erilaista tietoa terveydestä, sosiaaliturvaan liittyvistä asioista, tietoa ja oppia teknologian käytöstä. Heenan (emt.) toteaa tutkimuksessaan, että menestyksekkään paikallisen toiminnan on kuunneltava kohderyhmän tarpeita ja mielipiteitä, ja tehokas tapa on hyödyntää olemassa olevia resursseja ja yhteisön kapasiteettia kun halutaan saada vanheneva väestö liikkeelle ja auttamaan itse itseään. Vanhemmat ihmiset ovat tärkeässä roolissa myös yhteisölleen, joten kaikkien osallistumista yhteisön toimintaan tukemalla kaikki hyötyvät.

Doxeyn ym. (2015) tutkimuksessa tarkastellaan Australiassa toimivaa syrjäseutujen farmareille ja muille yrittäjille suunnattua talousneuvontaohjelmaa. Talousasioihin koulutuksen saaneet neuvojat ovat tutkimuksen mukaan huomanneet, miten psykososiaaliset ongelmat yleensä kulkevat käsi kädessä taloudellisten vaikeuksien kanssa. Näin tutkimuksen mukaan yrittäjäperheiden hyvinvointia ja myös taloudellisia ongelmia pystyttäisiin parantamaan, jos myös psykososiaalisiin ongelmiin puututtaisiin ja yrittäjien ja heidän perheidensä kokonaisvaltaiseen tilanteeseen kiinnitettäisiin huomiota ja tarjottaisiin laajempaa tukea. Tutkimuksen pohjalta suunnitellaan pilottia, jossa sosiaalityöntekijä kartoittaisi yrittäjien ja yrittäjäperheiden tarpeita yhdessä talousneuvojien kanssa.

Sosiaalityöntekijöiden tukeminen erilaisin keinoin

Viestintäteknologia ja erilaiset etäpalvelut ovat tuoneet maaseudun sosiaalityölle lisää ulottuvuutta (Brownlee ym. 2010). Pienet paikkakunnat, joilla henkilökuntaa on vähän, hyötyvät erilaisista

teknologian keinoista. Käytössä on erilaisia etäpalveluja, joilla saadaan yhteys eri tahojen ammattilaisiin, esimerkiksi sairaaloihin. Etäyhteydet mahdollistavat myös kollegan konsultoinnin tai etätapaamisen videopalvelun avulla. Tietojärjestelmien hyväksikäyttö myös helpottaa sosiaalityöntekijän työtä, kun erilaisia asioita voi tarkastaa etukäteen järjestelmistä.

Etäyhteyksiä ja internetiä voidaan hyödyntää myös sosiaalityöntekijöiden vertaistukiryhmissä, jollaista tutkitaan Nicksonin (2016) artikkelissa. Kerran kuukaudessa internetissä kokoontuvan ohjaavan vertaistukiryhmän avulla yksin työskentelevät syrjäseutujen sosiaalityöntekijät saavat vertaistukea, toisten ammatillista näkökulmaa ja työnohjausta. Tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät kokivat tämän tukevan työssä jaksamista ja antavan työkaluja vaikeiden asiakastilanteiden ja -tapausten käsittelyyn.

Sosiaalityöntekijöitä kouluttavan yliopiston sijainti

Aineistosta nousee esiin myös yksi hieman erilainen tutkimustulos (Stozer 2012), jolla on ollut hyviä vaikutuksia sosiaalityöntekijöiden saatavuuteen syrjäisillä seuduilla. Havaijin yliopisto on kehittänyt tekniikkaperustaisen sosiaalityön koulutusohjelman, jonka avulla ihmiset voivat kouluttautua kotisaareltaan käsin. Sosiaalityöntekijäksi haluavien ei näin ollen tarvitse muuttaa yliopistokaupunkiin, vaan he helpommin jäävät opiskelujen jälkeen työskentelemään alkuperäisellä kotipaikkakunnallaan. Tutkimuksen mukaan koulutusohjelma on vastannut syrjäseutujen (tässä tapauksessa saarien) sosiaalityöntekijöiden tarpeeseen, ja valmistuneet ovat työllistyneet joko kotipaikkakunnalleen tai lähisaarille. Syrjäseutujen etäkoulutusohjelma on myös osoittautunut menestyksekkäästi, ja koulutusohjelman keskeyttäneiden määrä on jopa pienempi kuin tavallisella, kampuksella järjestetyssä koulutusohjelmassa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sosiaalityön haasteet syrjäseuduilla ympäri maailman tuntuvat olevan samantyyppisiä; palveluiden järjestäminen ja tavoitettavuus on hankalaa, kun asukkaita on vähän ja välimatkat pitkiä. Sosiaalityöntekijöiden saatavuus ja työhyvinvoinnin takaaminen voi olla ongelmallista. Pienillä paikkakunnilla sosiaalityöntekijät voivat olla yhteisössä niin tuttuja, että se vaikuttaa heidän työhönsä ja toisaalta myös sosiaalityöntekijän omaan asemaan yhteisössä. Sosiaalityöntekijät kärsivät kollegoiden puutteesta ja työnohjauksen puuttumisesta. Sosiaalityöntekijöiden saatavuutta maaseudulla vaikeuttaa se, että sosiaalityöntekijöitä koulutetaan yliopistoissa, jotka sijaitsevat

yleensä suurissa kaupungeissa ja useat jäävät asumaan opiskelupaikkakunnalleen tai muuttavat toiseen suureen kaupunkiin esimerkiksi puolison perässä.

Moniin ongelmiin on haettu ratkaisua internetin kautta; tutkimuksissa on tarkasteltu etäyhteyden käyttöä esimerkiksi neuvottelujen järjestämisessä, vertaistuen järjestämistä verkossa kuin myös sosiaalityön koulutuksen järjestämistä etäopintoina. Ajatus on hyvä, ja välimatkojen merkitys pienenee, kun asioita pystyy hoitamaan etätyönä, mutta sosiaalityön luonteen ja salassapitosäännösten vuoksi tietoturvakysymykset monesti jarruttavat Suomessa asioiden hoitamista internetin välityksellä.

Vertaistuen ja työnohjauksen järjestäminen etäyhteyden kautta tuntuu hyvältä ratkaisulta, etenkin jos kollegiaalinen tukea ei ole muutoin saatavilla yksin työskentelevällä sosiaalityöntekijällä. Etäyhteyden käyttäminen voi helpottaa myös työpainetta, jos sosiaalityöntekijän ei tarvitse käyttää niin paljon aikaa matkustamiseen, kun osan neuvotteluista voi hoitaa etätyönä.

Sosiaalityön palveluiden järjestämiseen liittyvien haasteiden ratkaisumalleilla tuntuu olevan yksi yhteinen tekijä: olemassa olevien yhteisöjen ja verkostojen hyödyntäminen ja yhteistyön lisääminen eri toimijoiden välillä. Sosiaalityötä ja sosiaalityöntekijää esitetään yhteisön yhteen kokoontumista tukevaksi ja järjestäväksi voimaksi. Pohdin, olisiko Suomessakin mahdollista, että sosiaalityöntekijä tukisi ja osallistuisi kyläyhteisöjen toiminnan järjestämiseen nykyistä enemmän ja toimisi jonkinlaisena koordinaattorina, jotta ihmiset löytäisivät seuraa ja apua toisistaan.

Kyläyhteisötoimintaa Suomessa paikka paikoin onkin, Koskiahon (2014, 182) esittelee kirjassaan esimerkkinä keski-pohjanmaalaisen Eskolan kylän yhteistä toimintaa, jolla on saatu luotua yhteisön elämää kannattavia toimintoja yhdistysten ja osuuskuntien toimesta. Tällä on ollut vaikutus myös sosiaalipalveluihin ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Suomalaisen maaseudun autioituessa olemassa olevien kyläyhdistysten toimintaan panostaminen tuntuu viisaalta ratkaisulta. Maaseudulla toimii myös muita aktiivisia yhdistyksiä, esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on paljon jaostoja eri paikkakunnilla, joissa on aktiivinen hallitus ja Lastensuojeluliitto tekee hyvää työtä esimerkiksi kohtaamispaikkojen järjestämisessä perhekahviloiden muodossa eri kunnissa.

Tutkielmani perusteella arvelen, että tärkeintä toimivien sosiaalipalveluverkostojen ylläpitämisessä on myös Suomessa se, että huomioidaan kuntien ja yhteisöjen paikalliset ominaispiirteet, ja hyödynnetään kokonaisuutena kaikkia olemassa olevia toimijoita toimivan palvelukokonaisuuden luomisessa. Yhteistyön merkitys nousee entistä tärkeämmäksi, kun palvelujen asiakkaat ovat hajaantuneen suurelle alueelle ja toimijoita on vähän.

LÄHTEET

Tutkielman tutkimusaineisto:

Belanger, K., & Stone, W. (2008). The social service divide: Service availability and accessibility in rural versus urban counties and impact on child welfare outcomes. *Child Welfare*, 87(4), 101-24.

Brownlee K, Graham JR, Doucette E, Hotson N, & Halverson G. (2010). Have communication technologies influenced rural social work practice? *British Journal of Social Work*, 40(2), 622–637.

Brownlee, K., Halverson, G., & Chassie, A. (2015). Multiple Relationships: Maintaining Professional Identity in Rural Social Work Practice. *Journal Of Comparative Social Work*, 7(1).

Doxey, G., & McNamara, P. (2015). A new role for social work in remote Australia: Addressing psycho-social needs of farming families identified through financial counselling. *International Social Work*, 58(1), 32–42.

Halverson, G. (2010). Managing ethical considerations around dual relationships in small rural and remote Canadian communities. *International Social Work*, 53(2), pp. 247-260.

Heenan, D. (2011). How Local Interventions Can Build Capacity to Address Social Isolation in Dispersed Rural Communities: A Case Study from Northern Ireland. *Ageing International*, 36(4), pp. 475-491.

Lewis, M. (2013). Rural Social Service Disparities and Creative Social Work Solutions for Rural Families Across the Life Span. *Journal of Family Social Work*, 16(1), pp. 101-115.

Nickson, A. (2016). Supporting Isolated Workers in their Work with Families in Rural and Remote Australia: Exploring Peer Group Supervision. *Children Australia*, 41(4), pp. 265-274.

Stotzer, R. L. (2012). Serving Rural Communities with Distance Education Degree Programs. *Journal of Technology in Human Services*, 30(2), pp. 109-117.

MUUT LÄHTEET:

Araneva, M. (2016). Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Alma Talent Oy ja Mirjam Araneva, yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Hynynen, P. & Lehtonen, Irma (2018) Artikkelin Sosiaalityöntekijäpöytä ja sen vaikutukset lapsiin <https://www.familiar.fi/news/sosiaalityontekijapöytä-ja-sen-vaikutukset-lapsiin-viitattu-17.4.2019>

Hämeenaho, P. (2012). Palvelujen saavutettavuus harvaan asutulla maaseudulla. Esimerkkinä lasten päivähoitopalvelut. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 20(1), pp. 32-46.

Kallio, Tomi J. (2006) Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 25(2), 18-28.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (2011). Sosiaalityön käsikirja (3. uud. laitos.). Helsinki: Tietosanoma.

Kivelä, Päivi (2014) Syrjässä syrjäytyneet: Pelon sosiaalipolitiikka ja verkostoyhteistyön mahdollisuudet maaseudulla. Helsinki: Sininauhaliitto.
https://storage.googleapis.com/sininauhaliitto-production/2017/12/111088ed-syrjassa_syrjaytyneet_kirja_sininauhaliitto.pdf viitattu 15.5.2019

Koskiahho, B. (2014). Kumppanuuden sosiaalipolitiikkaa etsimässä. [Tallinna]: United Press.

Kuntalaki (410/2015), www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410/. Viitattu 13.12.2019.

Lindqvist, R. (2009). Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. Naistutkimus, 22(2), p. 2.

Möttönen S. & Kettunen P. (2014) Sosiaalipalvelut kuntien hallinto- ja palvelurakenteiden murroksessa. *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Haverinen, R., Kuronen, M., & Pösö, T. (2014). Tampere: Vastapaino.

Ruotanen, L. (2008) Pro Gradu Sosiaalityön osallisuus elämändraamassa maaseudulla : etnografinen tutkimus maaseudun sosiaalityön erityispiirteistä
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19122/URN_NBN_fi_jyu-200810275838.pdf?sequence=1&isAllowed=y viitattu 15.5.2019

Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301. Viitattu 13.12.2019.

Suomen Ympäristökeskus (2013) Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu
<https://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus>, viitattu 13.12.2019

Tilastokeskus https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_03_tyovoima_laatikko.html
http://www.stat.fi/meta/kas/kaupunki_maaseu.html , viitattu 13.12.2019

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). [Helsinki]: Tammi.

Tuori, K. & Kotkas, T. (2016). Sosiaalioikeus (5. uudistettu painos). Alma Talent Oy ja tekijät, yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus.

Yli-Viikari, A. (2010). Green Care: Sosiaalinen innovaatio maatalouden ja hyvinvointipalveluiden rajapinnassa. Suomen maataloustieteellisen seuran tiedote, 2010(26), pp. 1-6.
https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
Viitattu 22.5.2019.

Whittemore & Knafl (2005) The integrative review: updated methodology. Journal of Advanced Nursing 52(5), 546-553.